

Наслідки російсько-української війни для права, економіки та безпеки регіону

Лада Рослицька¹, Філіпп Флурі², Тодор Тагарев³

¹ *Black Trident Defense and Security Consulting Group,*
<https://www.theblacktrident.com/>

² *Факультет міжнародних відносин Урсулінського університету Веньцзао (WZU), Гаосюн, Тайвань, <https://c041.wzu.edu.tw/>*

³ *Інститут інформаційно-комунікаційних технологій Болгарської академії наук, <https://iict.bas.bg/en>*

Анотація: На порозі третього року масштабна кривава війна Росії проти України продовжує вбивати тисячі людей, тероризувати мільйони українців та порушувати міжнародні ланцюги поставок, впливаючи на глобальні енергетичні та продовольчі ринки. Це другий номер журналу, присвячений війні, що триває. У ньому розглянуто питання люстрації – проблему, яку Україна не змогла ефективно вирішити під час посткомуністичних перетворень, що призвело до збереження ідеології Кремля, а отже, до його постійного впливу на українську політику та суспільство. У двох статтях розглянуто підстави для включення Росії до списку держав-спонсорів тероризму Держдепартаменту США. Хоча деякі європейські країни та Європарламент давно оголосили Росію терористичною державою, на дебати у США впливає багато додаткових факторів, і рішення досі не прийнято. Також докладно розглянуто зв'язок між військовими витратами, інвестиціями в оборонну промисловість, загальним економічним розвитком та стабільністю у воєнний час. Останні дві статті аналізують інтереси та стратегію Москви щодо пострадянських держав та стратегічно важливого Чорноморського регіону.

Ключові слова: права людини, санкції, терористична держава, держава-спонсор тероризму, люстрація, військово-промисловий комплекс, військова економіка, Центральна Азія, Чорне море.

Так звана «Спеціальна військова операція» Росії, спочатку запланована на три тижні, збирає криваве жнива ось уже третій рік. Агресивній війні Кремля проти України не видно кінця, вона продовжує вбивати і тероризувати десятки мільйонів українців, знищувати енергетику, інфраструктуру охорони здоров'я¹ та експорту продовольства, забруднювати довкілля². Її наслідки виходять за межі держав, що беруть участь у війні, і підривають світові ланцюги поставок, торгівлю³, енергоринки^{4,5} та продовольчу безпеку⁶.

Тим часом автократичні та диктаторські режими, включаючи Північну Корею, Китай, Іран, Сирію та кілька корумпованих держав Африки, стратегічно об'єднуються, націлюючись на демократичні країни з безпрецедентною гібридною тактикою та швидкістю.

Враховуючи ці події, дуже важливо дослідити реалії, що сприяють імперському відродженню Кремля, розглянути можливі механізми притягнення Російської Федерації та її політиків до відповідальності та усвідомити геополітичні загрози, спричинені бездіяльністю.

Це другий спеціальний випуск *Connections: The Quarterly Journal*, присвячений агресії Росії проти України. Наша мета – дати уявлення про нові геополітичні реалії, створені діями Росії, та розглянути можливу основу для забезпечення справедливості, недопущення тероризму та запобігання майбутнім війнам і геноциду.

За іронією долі, незважаючи на загрози національній безпеці, захист демократичних цінностей і принципів іноді може їх підірвати. Люстрація – це інструмент, покликаний звільнити держави від осіб, які служили зловмисним режимам. Його мета – захистити демократичні інститути від незаконних

---

¹ Dennis G. Barten, Derrick Tin, Fredrik Granholm, Diana Rusnak, Frits van Osch, Gregory Ciottone, "Attacks on Ukrainian Healthcare Facilities during the First Year of the Full-scale Russian Invasion of Ukraine," *Conflict and Health* 17, no. 1 (2023), 57, <https://doi.org/10.1186/s13031-023-00557-2>.

² Viktor Vyshnevskiy, Serhii Shevchuk, Viktor Komorin, Yurii Oleynik, Peter Gleick, "The Destruction of the Kakhovka Dam and Its Consequences," *Water International* 48, no. 5 (2023): 631-647, <https://doi.org/10.1080/02508060.2023.2247679>.

³ Soojung Ahn, Dongin Kim, Sandro Steinbach, "The Impact of the Russian Invasion of Ukraine on Grain and Oilseed Trade," *Agribusiness* 39, no. 1 (2023): 291-299, <https://doi.org/10.1002/agr.21794>.

⁴ Qi Zhang, Kun Yang, Yi Hu, Jianbin Jiao, Shouyang Wang, "Unveiling the Impact of Geopolitical Conflict on Oil Prices: A Case Study of the Russia-Ukraine War and its Channels," *Energy Economics* 126 (2023), 106956, <https://doi.org/10.1016/j.eneco.2023.106956>.

⁵ Shengming Chen, Ahmed Bouteska, Taimur Sharif, `Mohammad Zoynul Abedin, "The Russia-Ukraine War and Energy Market Volatility: A Novel Application of the Volatility Ratio in the Context of Natural Gas," *Resources Policy* 85 (2023), 103792, <https://doi.org/10.1016/j.resourpol.2023.103792>.

⁶ Marta Marson, Donatella Saccone, "Fed with Import and Starved by War: Estimating the Consequences of the Russia-Ukraine Conflict on Cereals Trade and Global Hunger," *International Economics and Economic Policy* 20, no. 3 (2023): 413-442, <https://doi.org/10.1007/s10368-023-00564-x>.

посягань, а не покарати політиків чи чиновників, які не виправдали довіру громадян⁷. Починаючи з денацифікації Німеччини, люстрацію використовували, щоб не допустити до посад людей, пов'язаних з геноцидальним режимом Гітлера. Більшість соціалістичних країн Центральної та Східної Європи, зокрема, Польща та Німецька Демократична Республіка, ухвалили закони та отримали суттєву підтримку для очищення влади від керівників, пов'язаних з компартією, її службами розвідки та безпеки. Але в Україні ніколи не було достатньої народної підтримки, аби навести лад у своїй хаті. Її перші президенти та багато так званих держслужбовців були компартійними функціонерами, причому їхнє оточення часто служило пострадянській політичній злочинній мережі, орієнтованій на Кремль.

Навіть мляві спроби ускладнювалися існуючими міжнародними нормами та рішеннями. Поливанова з колегами пропонують поглиблений аналіз рішення Європейського суду з прав людини та його підходу до узгодження гарантій «поваги до приватного життя» з правом держави захистити себе від управління людьми, які становлять загрозу державі та її населенню. Вони показують, що український закон про люстрацію переслідує дві різні цілі: захист суспільства від осіб, які через свої минулі діяння становлять загрозу демократії в країні, та очищення державної влади від людей, замішаних у масштабній корупції. Демократична підтримка люстрації в Україні завжди була невисокою. Тим часом так звана «денацифікація України» Росією фактично витісняє з країни демократичні сили – як організації, так і окремих громадян. Багато борців за незалежність України від Москви загинули на війні. І навпаки, чимало з тих, кого слід було піддати люстрації, тепер підтримують антизахідну зовнішню політику Росії.

Як чітко демонструють наслідки нинішньої повномасштабної війни Росії проти України, необхідно створити правові механізми для покарання винних і запобігання подальшим злочинам. У двох наступних статтях Олена Давліканова розглядає кейс визнання Російської Федерації терористичною державою, чи державою-спонсором тероризму. Автор починає з розгляду критеріїв, які Держдепартамент США раніше використовував для такого визнання Ірану, Куби, Північної Кореї та Сирії. Дослідження показує, що Москва дедалі більше зближується із цими державами і впливає на весь світ. Цей союз передбачає підтримку терористичних угруповань, що вже призвело до численних вбивств та терактів усередині країни і за кордоном, а також до порушень прав людини далеко за межами України. Тому автор стверджує, що за свої дії до і під час повномасштабної агресії Російська Федерація цілком заслуговує на вступ до «Клубу злочинців».

---

⁷ Olena Polivanova, Kateryna Nykolyna, Kyrylo Stepanenko, Serhii Myroslavskyi, Alla Pukhetska, "Polyakh and Others v. Ukraine: The Latest Standards of Applicability of Article 8 of the European Convention of Human Rights in Lustration Cases," *Connections: The Quarterly Journal* 21, no. 4 (Fall 2022): 11-27, <https://doi.org/10.11610/Connections.21.4.42>.

Ще 2022 році деякі країни ЄС та Європарламент оголосили Росію державою-спонсором тероризму⁸. Але вплив на здатність Росії досягти своїх геополітичних цілей силою буде набагато сильнішим, якщо державою-спонсором тероризму її оголосить Держдепартамент США. Тому Давліканова присвятила ще одне дослідження ширшому політичному обґрунтуванню визнання чи невизнання Російської Федерації державою-спонсором тероризму. Посилення стримування та міжнародного тиску, подальша втрата репутації, стримування нової агресії, зрив стратегії Росії, ослаблення економічних можливостей для військових витрат Росії і попередження зростаючій автократії – такі головні позитивні наслідки визнання. Серед негативних наслідків Давліканова називає можливу ескалацію напруженості, наслідки для союзників США, непередбачуваність розриву дипломатичних відносин з великою ядерною державою, ускладнення нерозповсюдження ядерної зброї, а також вплив на світову продовольчу та енергетичну безпеку. Але автор зберігає надію на включення Росії до «Клубу злочинців».

Як знову показує військовий досвід, наявність міцної оборонної, промислової та технологічної бази має вирішальне значення для підсумків конфлікту. У статті «Військово-економічний потенціал України у перехідний період» Коваль та ін. аналізують оборонно-промислову політику України у зв'язку з національним економічним потенціалом і співробітництвом, починаючи з 1991 року. Після здобуття незалежності Україна була серйозно роззброєна – через масований продаж зброї після розпаду СРСР, Будапештський меморандум, знищення боєприпасів на вимогу НАТО та стратегічний демонтаж Росією українських державних військових підприємств, прикладом чого є створення «Укроборонпрому» під орудою російських агентів Януковича та Саламатіна. Але і в нинішніх важких умовах, особливо на передовій, Україна впроваджує цікаві інновації у військовій промисловості. Військово-економічний потенціал України, особливо у співпраці з союзними державами, може зробити країну піонером інновацій у галузі безпеки та оборонних технологій.

Еволюція систем озброєння та ведення війни збільшила попит на сучасну зброю, інновації та військові витрати. На думку Ковалю з колегами, прихід бізнесу та інвестицій союзних країн в оборонну промисловість України може дати міцніші гарантії захисту держав-партнерів. Автори стверджують, що з урахуванням величезних фінансових витрат, втрат військової техніки та безповоротних людських жертв розвиток складної системи міжнародної безпеки вимагає чіткого розуміння військового потенціалу України, її союзників і противників.

Прагнучи наростити свої можливості та посилити тиск, Кремль не тільки зміцнює вертикаль влади, а й використовує інформаційну війну для залучення наївних послідовників і тих, хто залишається вірним комуністичній та

---

⁸ Daniel Byman, "How to Think About State Sponsorship of Terrorism," *Survival: Global Politics and Strategy* 65, no. 4 (2023): 101-121, <https://doi.org/10.1080/00396338.2023.2239060>.

радянській ідеології. У статті «Розходження: Наслідки російсько-української війни у пострадянському просторі» доктор Пал Дунай називає його вплив суттєвим. Поки Захід здебільшого запліщував очі на московську стратегію сепаратизму, особливо в Чорноморському регіоні (тобто в Грузії, Україні та Молдові), Росія продовжувала нарощувати свій географічний і політичний вплив, формуючи та фінансуючи глобальні прокремлівські мережі.

Коли якась держава робить (напів)демократичний поворот, Росія сприймає це як втрату контролю, оскільки характерною рисою державного управління Москви є корупція, а не верховенство права. Дунай підкреслює, що важливо розуміти тяжіння Росії до подібних режимів на пострадянському просторі. Оскільки Москва прагне заручитися підтримкою країн СНД та ОДКБ, вона заселяє незаконно окуповані нею українські території громадянами країн Центральної Азії. Але незважаючи на численні порушення міжнародного права, страх перед Росією гарантує їй відносну безкарність. Таким чином, ми є свідками повернення потреби в кремленології у стилі 1960-х років і нової гонки озброєнь XXI століття.

Чорноморський регіон – важлива зона, в якій Російська Федерація продовжує утверджувати свою корумповану та авторитарну владу у глобальному масштабі, зокрема, маніпулюючи проблемами військової, енергетичної та продовольчої безпеки. У своїй статті «Про важливість Чорноморського регіону» д-р Стівен Бланк стверджує, що анексія України та домінування у Чорному морі були головними пріоритетами для Росії після приходу Путіна до влади у 1999-2000 рр. і залишаються центральним елементом її політики агресивної експансії. Однак немає жодної гарантії, що політика Кремля зміниться після відходу Путіна. Чорноморський регіон, що характеризується своєю складністю, перебуває у фокусі імперської зовнішньої політики Москви. Він може стати полем битви, де добре продумана, смілива та комплексна міжнародна стратегія зможе покласти край злочинам Кремля – таким, як імовірно винищення власного населення, системний підриг України та ерозія верховенства права. Якщо ці проблеми залишити без уваги, вони загрожують занурити всіх нас у хаос.

* * *

Війна триває вже третій рік, і *Connections*, як і раніше, намагається запропонувати широкий аудиторії вчених та фахівців у галузі оборони та безпеки глибокі дослідження складнощів російсько-української війни та її загальних наслідків для світової та регіональної безпеки. Нас особливо цікавлять уроки організації, ведення та забезпечення військових дій за збереження верховенства права, підтримання суспільної єдності та підвищення стійкості української економіки та суспільства.

Російсько-українській війні будуть присвячені й інші номери журналу. Ми вітаємо оригінальні матеріали про вплив війни на європейську та світову

безпеку, міжнародні відносини, оборонну стратегію, технологічні досягнення та військові інновації.

Грудень 2023 р.

Гарміш-Партенкірхен, Німеччина

Застереження

Представлені тут погляди належать виключно авторам і не відображають офіційну позицію Консорціуму військових академій та інститутів вивчення проблем безпеки програми «Партнерство заради миру», організацій-учасниць чи видавців Консорціуму.

Подяка

Connections: The Quarterly Journal, Vol. 21, 2022, видано за підтримки уряду США.

Про авторів

Д-р **Лада Рослицька** – засновниця та керуюча партнерка консалтингової групи з оборони та безпеки «Black Trident». Американсько-канадсько-український експерт з міжнародної безпеки, головна авторка розділу національної безпеки Торонтських принципів 2019 року – п'ятирічної дорожньої карти українських реформ. Лада має ступінь магістра європейського та міжнародного права (Амстердамський університет) та доктора філософії (Гронінгенський університет). Одна із засновників та колишній керівник відділу контенту Незалежної антикорупційної комісії (НАКО) з оборони у Києві.

Електронна пошта: lada@theblacktrident.com

Д-р **Філіпп Флурі** був одним із засновників і тривалий час обіймав посаду заступника директора Женевського центру з управління сектором безпеки (DCAF; раніше – Женевський центр з демократичного контролю збройних сил), а також був засновником і виконавчим директором DCAF у Брюсселі. Потім працював місцевим керівником у Женевському центрі політики безпеки та на кафедрі Сержіу Віейра ді Меллу у Школі дипломатії та міжнародних відносин Університету Сетон-Холл. На цей час – професор факультету міжнародних відносин Урсулінського університету Веньцзао (WZU) в м. Гаосюн, Тайвань. *Електронна пошта:* drphilippfluri@gmail.com

Д-р **Тодор Тагарев** – досвідчений політик у сфері безпеки та оборони з глибокими знаннями кібернетики, теорії та практики управління. Наразі він є професором Інституту інформаційно-комунікаційних технологій Болгарської академії наук, де він очолює Центр управління безпекою та обороною. У центрі його нинішніх досліджень – оборонна політика, врегулювання криз та кібербезпека. *Електронна пошта:* tagarev@gmail.com